

Актуальні проблеми теорії номінації

УДК 81'373.2

Безсонова Анна Сергіївна,

аспірант кафедри мовознавства та російської мови Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

м. Артемівськ, Україна.

E-mail ane4ka1984@meta.ua

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ЗАКОРДОННИХ НАУКОВЦІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОНОМАСТИКИ

Вивченням власних назв, що функціонують в художніх текстах займається літературна ономастика. Цей напрям є перспективним не лише в Україні та на пострадянських теренах, але й за кордоном, про що свідчать численні публікації науковців з усього світу. Дана робота має на меті розглянути та проаналізувати окремі публікації закордонних науковців, що присвячені проблемам вивчення літературної ономастики. Матеріалом роботи слугували публікації дослідників Європи, США та Великої Британії. Предмет заявленої публікації становлять дослідження закордонних науковців у галузі літературної ономастики. Слід зазначити, що розглянуті роботи присвячені різноманітним аспектам функціонування власних назв у художніх творах, а також різним літературним жанрам.

Так, наприклад, робота Вільгельма Ніколайсена, американського вченого з німецьким корінням, присвячена вивченню топонімів у романі сучасної американської письменниці Ліз Розенберг. Цікавим є той факт, що Ніколайсен був серед вчених, присутніх на Першій Щорічній Конференції з Літературної Ономастики, що проходила в державному університеті Нью Йорка в Бредпорті в 1974 році. І саме це було відправною точкою для спрямування його наукових пошуків, які до того часу мали відношення лише до області лінгвістики, на загадковій та захопливій терена літературної ономастики.

На думку В. Ніколайсена, роман «Home Repair» становить інтерес для наукового аналізу своїм топоніміконом (сукупністю назв місць), який

складається здебільшого з назв місцин у Бінемтоні (місцевість у Нью Йорку), що можуть бути знайдені в картографічних джерелах. Приклади власних назв у романі демонструють велике різноманіття категорій іменування:

- 1) назви місцевих вулиць, таких як Main Street, Riverside Drive, West End Avenue;
- 2) назви водних джерел, що також характеризують місцевість: Susquehanna і її притока Chenango;
- 3) назви освітніх закладів: Broome Community College, State University of New York at Binghamton, Binghamton High School;
- 4) назви медичних організацій, наприклад, Binghamton General;
- 5) назви релігійних закладів: Lourdes, Beautiful Plain Baptist Church;
- 6) назви спортивних та розважальних закладів: Holiday Inn, Oakdale Mall, Binghamton Plaza, Wegman's;
- 7) назви закладів харчування та торгівлі, автосалонів та інших підприємств: Supermarket, Price Chopper, Van Cott's jewellers, Chuck E. Cheese, Applebee's, Denny's, Little Venice, Pizza Hut, TGI Friday's, Thirsty's [5, с. 55].

Цей перелік власних назв правдоподібний та легко впізнаваний як специфічна актуалізація типової для Бінемтона суміші власних назв, що наявні в романі як ономастична група або поле. Тим самим це ще раз підтверджує вислів авторки, що «Бінемтон – ключ до роману» [5, с. 57].

Таким чином, В. Ніколайсен зазначає, що топоніми роману можуть, за умов певного підтвердження, інтерпретуватися як такі, що відображають реальний світ. Але разом з тим треба пам'ятати, що той парк яким гуляла героїня роману – це не той самий, який можна побачити на фото або про який прочитати в путівнику [5, с. 58].

Серед публікацій закордонних дослідників є також роботи, що присвячені етимології власних назв у творах художньої літератури. До таких належить робота Майкла Адамса, яка присвячена дослідженню етимології прізвища героїв романів Чарльза Діккенса. Науковець зазначає, що Чарльз Діккенс був майстром ономастичного мистецтва. Одним з яскравих прикладів цього є

прізвище *Scratchit*, яке автор обирає для своїх персонажів. М. Адамс розглядає різні етимологічні варіанти і робить висновки на користь змішаної етимології, такої, яка має лінгвістичний (морфологічний, семантичний, прагматичний) та літературний (тематичний, характерологічний, стилістичний) сенс.

Учений презентує п'ять можливих варіантів етимології вищезазначеного прізвища, які варто розглянути:

1) *Scratchit* – ім'я, що наводить на думки або спогади, на яке читачі реагують без урахування будь-якого лексичного значення фактично вбудованого в імені;

2) *Scratchit* походить від французького «*scrîquet*», що перекладається як «слабкий кінч чи людина»;

3) *Scratchit* походить від діалектного значення слова «*scrutch*» – «милиця»;

4) *Scratchit* походить від «*scratch*», що означає «годівниця, колиска, ясла»;

5) *Scratchit* походить від «*scratch*» у спеціалізованому значенні – «різдвяні ясла» [1, с. 31].

У ході свого дослідження М. Адамс вивчає не лише етимологічну, але також фонетичну, граматичну, змістовну складові обраної одиниці онімної лексики художнього твору. У результаті проведеного дослідження науковець обгрунтовує своє припущення стосовно існування змішаної етимології обраної власної назви і разом з тим зазначає, що це зайвий раз підтверджує ономастичну майстерність та особливість Ч. Діккенса, вивчення якої є важливим для дослідників його стилю [1, с. 47].

Значну увагу закордонні лінгвісти приділяють проблемам перекладу власних назв у художніх творах. Дослідниці Евеліна Йаленіускейне та Вілма Ціселайте вважають переклад власних назв одним з найскладніших завдань, яке постає перед перекладачем. У своїй роботі, яка присвячена вивченню стратегій перекладу власних назв у дитячій літературі, вони наголошують на складності перекладу, оскільки власні назви зазвичай мають різноманітні алюзії, що позначають стать, вік, географічне положення, історію, мовну гру та культурні конотації.

Дослідниці презентують теоретичні міркування стосовно власних назв у художніх творах та їхнього перекладу. Крім того, вони пропонують пояснення стратегії теоретика перекладу Е. Девіса, а також розглядають принципи адаптації власних назв, ілюструючи їх прикладами з художньої літератури. До того ж, у роботі проаналізовано такі стратегії перекладу власних назв як збереження, локалізація, трансформація й створення та доведено, що стратегія локалізації є найбільш вживаною [4, с. 32–33].

Наступна робота належить Джанет Крофт та присвячена ономастичним стратегіям називання персонажів, що уособлюють зло в творах Дж. Толкієна та Дж. Роулінг. Дослідниця починає з викладу загальних положень вживання та значення власних назв, що слугують підґрунтям для подальшого дослідження. Дж. Крофт наголошує, що в творах обох авторів наявна так звана персоніфікація зла, тобто підбір різних імен різними способами та різними героями. Відповідно до ономастичних стратегій є такі, що уникають називання та використовують евфемізми через страх повернути негарзди; такі, що навмисно роблять наголос на промовлянні імені, демонструючи сміливість; такі, що використовують інші імена, щоб спростувати могутність зла або наголосити на власній наближеності до таких сил.

Дж. Крофт аналізує відмінності у називанні зла в творах вищезазначених письменників. Підхід Дж. Толкієна – більш витончений та не завжди одразу зрозумілий, на відміну від Дж. Роулінг, твори якої відрізняються більшою доступністю з точки зору розуміння вибору імен на позначення зла [3, с. 15].

Загалом Джанет Крофт вважає фантастичну літературу багатим джерелом для ономастичних досліджень.

Поряд з описовими та аналітичними дослідженнями в галузі літературної ономастики наявні й такі, що присвячені загальнотеоретичним дослідженням функціонування власних назв у художній літературі. До таких належить робота британського вченого Джеймса Батлера. Його дослідження використовує літературні джерела як доказ, що здатен спростувати переконання, що власні назви потенційно семантично беззмістовні сукупності. Крім того, лінгвіст

намагається виділити цінність ономастики в літературній та лінгвістичній перспективах.

У цьому дослідженні власні назви були представлені як могутній семантичний інструмент для створення художніх світів, оскільки вони можуть передавати значні обсяги інформації попри обмежену структурну форму. Концептуальні ідентифікації будь-якого літературного місця або простору можуть бути створені лише завдяки власним назвам.

Дослідник доходить висновку, що хоча література й може забезпечити нові функціональні якості імен, як мовних одиниць, використовуючи їх в якості маркерів, які вказують на ширше стилістичне розуміння їхніх семантичних висновків, вони як і раніше залишаються дійсними ономастичними єдностями і не можуть бути позбавлені цього тільки через їх вигаданий статус [2, с. 23].

Отже, з даного огляду зрозуміло, що літературна ономастика широко поширена та розвивається не лише в Україні, але й за кордоном. Науковці Європи та Америки займаються ґрунтовним вивченням літературної ономастики. Проводяться дослідження в галузі етимології власних назв, що функціонують у художніх текстах, приділяється увага онімії та топонімії художніх творів, також вивчаються проблеми перекладу власних назв, що функціонують у літературних творах. Усе це дає підстави стверджувати, що літературна ономастика є перспективним науковим напрямом.

Література

1. Adams M. Cratchit : The Etymology / Michael Adams // Journal of Literary Onomastics. – 2011. – Vol. 1 : Iss. 1, Article 3. – P. 31–52.
2. Butler J. O. Name, place, and emotional space : themed semantics in literary onomastic research : PhD thesis / James Odelle Butler. – Glasgow, 2013. – 243 p.

Croft J. Naming the evil one : onomastic strategies in Tolkien and Rowling [Електронний ресурс] / Janet Croft. – Режим доступу : <http://academia.edu/JanetCroft>.

1. Jaleniauskienė E. The strategies for translating proper names in children's literature / Evelina Jaleniauskienė, Vilma Čičelytė // Studies about languages. – 2009. – № 15 – P. 31–41.

2. Nicolaisen W.H.F. "Eve's Neighborhood" : Fictionalized Factual Place Names in an Off-Campus Novel [Электронный ресурс] / W.H.F. Nicolaisen // Journal of Literary Onomastics. – Vol. 1 : Iss. 1, Article 4. – P. 53–59. – Режим доступа : <http://digitalcommons.brockport.edu/jlo>.

Анотація. Безсонова А.С. Сучасний досвід закордонних науковців у дослідженні літературної ономастики.

Стаття розглядає дослідження закордонних науковців, які вивчають проблеми літературної ономастики. На матеріалах публікацій фахівців з літературної ономастики продемонстровано потенціал власних назв як необхідної семантичної складової для створення художньої дійсності. Проаналізовано здобутки дослідників Європи, США та Великої Британії в галузі онімії та топонімії художніх творів, а також роботи, що присвячені вивченню етимології власних назв та проблемам перекладу власних назв художніх текстів.

Ключові слова: літературна ономастика, онім, топонім, етимологія, переклад.

Аннотация. Бессонова А.С. Современный опыт зарубежных исследователей в изучении литературной ономастики.

Статья рассматривает исследования зарубежных ученых, которые занимаются изучением литературной ономастики. На материалах публикаций исследователей литературной ономастики продемонстрирован потенциал имен собственных как необходимой семантической составляющей для создания художественной действительности. Продемонстрированы достижения ученых США, Европы и Великобритании в области онимии и топонимии художественных произведений, а также работы, посвященные изучению этимологии имен собственных и проблемам перевода онимов художественных текстов.

Ключевые слова: литературная ономастика, оним, топоним, этимология, перевод.

Summary. Bezsonova A.S. Modern experience of foreign scholars in studying literary onomastics.

The article deals with the researches of foreign scholars in the field of literary onomastics. Based on the publications of the researchers, the potential of proper names as a crucial semantic component for constructing artistic reality has been shown. The achievements of researchers from Europe, the USA and Great Britain in the field of onymy and toponymy of literary works, as well as the researches devoted to the study of proper names etymology and problems of translation of proper names functioning in literary texts, have been analyzed.

Key words: literary onomastics, onym, toponym, etymology, translation.